

رابطه استفاده از نرم افزار وات ساپ با ارتقای فرهنگ محیط زیستی معلمان

سیدمحمد شبیری*

دانشیار، گروه علمی آموزش محیط زیست، دانشگاه پیام نور

The Relationship between the Use of WhatsApp Software and the Promotion of the Environmental Culture of Teachers

S.M. Shobeiri*

Associate Professor, Department of Environmental Education, Payame Noor University

Received: Accepted:

Abstract

Social networking today is an important factor in influencing public opinion and directing social cultures. Despite the many environmental crises around the world, environmental issues have more socio-cultural content than they are technical. Therefore, the ultimate goal of environmental protection in relation to the social environment is the development and increase of environmental awareness at the community level and the strengthening of the environmental culture at various levels of implementation. Accordingly, the main purpose of this study was to investigate the effect of WhatsApp social network on the promotion of environmental culture, which was surveyed and selected by random sampling from 19 educational districts of Tehran. Three of the 340 teachers were selected for statistical sample size. In this research, an Internet questionnaire was used which individuals were assessed using the content provided in environmental education. To obtain the research findings, Tavlandand, Chi-square and multivariate regression models were used. The results of the research show that there is a significant positive correlation between the amount of use and the amount of participation and activity of teachers in the use of WhatsApp, the inverse relationship between the true perception of Wat's content and the environmental culture of teachers. That is, the greater the use and involvement of teachers in the use of WhatsApp will diminish the cultural prominence of their environment. The findings also point to the fact that teachers use WhatsApp to suit their cultural needs.

Keywords

Social Network, WhatsApp, Environmental Culture.

چکیده

امروزه شبکه‌های اجتماعی عامل مهمی در اثرگذاری بر افکار عمومی و جهت‌دهی به فرهنگ‌های اجتماعی محسوب می‌شوند. با وجود بحران‌های محیط‌زیستی فراوان در اقصی نقاط جهان، مسائل زیست‌محیطی بیش از آن چه که جنبه فنی داشته باشند، از محتوایی اجتماعی- فرهنگی برخوردار است. بنابراین، هدف نهایی حفاظت محیط‌زیست در رابطه با محیط اجتماعی، توسعه و افزایش آگاهی‌های زیست‌محیطی در سطح جامعه و نیز تقویت فرهنگ زیست‌محیطی در سطوح مختلف اجرایی می‌باشد. براین اساس هدف اصلی پژوهش، بررسی تأثیر شبکه اجتماعی وات‌ساپ بر روند ارتقای فرهنگ محیط‌زیستی است که بصورت پیمایشی و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی از بین مناطق ۱۹ گانه آموزش و پرورش شهر تهران سه منطقه انتخاب شد. از بین سه منطقه ۳۴۰ معلم برای حجم نمونه آماری برگزیده شدند در این پژوهش از روش پرسشنامه اینترنتی استفاده شد که افراد با استفاده از محتوای ارائه شده در آموزش‌های محیط‌زیستی مورد سنجش قرار گرفتند. برای بدست آوردن یافته‌های پژوهش از آزمون تاولندال، کای‌اسکوئر و مدل رگرسیون چند متغیره استفاده شد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بین میزان استفاده و میزان مشارکت و فعالیت معلمان در استفاده از وات‌ساپ، رابطه معکوس و بین واقعی تلقی کردن محتوای وات‌ساپ و فرهنگ محیط‌زیستی معلمان رابطه معنادار مثبتی وجود دارد؛ یعنی هر چه میزان استفاده و میزان مشارکت و فعالیت معلمان در استفاده وات‌ساپ افزایش پیدا کند از برجستگی فرهنگی محیط‌زیست آنها کاهش می‌یابد. همچنین یافته‌ها براین واقعیت دلالت دارد که معلمان متناسب با نوع نیازهای فرهنگی خود از وات‌ساپ استفاده می‌کنند.

واژگان کلیدی

شبکه اجتماعی، وات ساپ، فرهنگ زیست محیطی.

مقدمه

در دهه‌های اخیر، به فهرست بحران‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و ارزشی که تهدیداتی جدی محسوب می‌شوند، مشکلات و بحران‌های محیط زیست را نیز باید اضافه کرد. از زمانی که بشر پا به روی کره خاکی گذاشته است تعامل مداوم و پایداری بین او و جهان طبیعی برقرار بوده است. اما با رشد جمعیت و دستیابی به اختراعات و کشفیات جدید علمی که او را به سوی صنعتی شدن رهنمود می‌کرد، تقاضای فزاینده‌ای را به طبیعت تحمیل و باعث تخریب منابع گردید. به طوری که امروزه دیگر کسی نمی‌تواند ادعا کند که مسائلی همچون گرم شدن جهان، تغییرات آب و هوایی، آلودگی هوا، کاهش منابع سوخت فسیلی مختص کشورهای توسعه یافته است. باید عموم مردم به خاطر نقشی که در حل معضلات محیط زیست دارند از عمق فاجعه مطلع باشند. محور این بحران هم خود انسان است. انسان به خاطر زیاده خواهی‌ها و مشکلاتی که داشته خودش را گرفتار این بحران و فاجعه کرده و اگر بخواهیم از این بحران نجات پیدا کنیم دوباره باید خود انسان به صحنه بیاید (وحیدا و همکاران، ۱۳۹۶). رفع مشکلات موجود و یا جلوگیری از مسایل زیست محیطی پیش رو یکی از تغییرات بسیار مهمی که باید رخ دهد تغییر در تفکر معاصر، بازنگری در درک افراد از رابطه بین انسان و طبیعت و علاوه بر آن، بحران محیط زیستی نیاز ضروری به یک مفهوم جدید از ارتباط بین طبیعت و انسان، بین محیط طبیعی و محیط انسان ساخته و همچنین نیاز به یک فرهنگ محیط زیستی جدید را مطرح می‌سازد (همتی و همکاران، ۱۳۹۴).

فرهنگ نه تنها با هدف همسازی گروهی یا سازگاری اجتماعی (یعنی کوشش عمومی اعضای یک گروه جهت ایجاد تعادل بین خود و گروه)، وفاق اجتماعی (یعنی اشتراک اعضای گروه در زمینه غیرمادی) و همنوایی گروهی (یعنی با هنجارهای فرهنگی و ارزشی گروه) صورت می‌گیرد. بلکه به ساخت و تکوین تیپ شخصیت اجتماعی منجر خواهد شد (محسنی، ۱۳۸۱). در نتیجه عوامل فرهنگی نقش تعیین کننده ای در رفتارهای افراد جامعه دارند و رفتارهای زیست محیطی تک تک افراد برگرفته از این عامل مهم است (ادهمی و همکاران، ۱۳۹۰). راه حل این وضعیت بحرانی زیست محیطی و ایجاد فرهنگ زیست محیطی در بین

جوامع، آموزش است. نقش آموزش محیط زیست از حیث ایجاد باور زیست محیطی و بستر سازی فرهنگی در راستای تحقق اصل پیشگیری حائز اهمیت فراوانی است (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۶). فرهنگ نقش اساسی در جریان کنش‌های روزمره دارد. فرهنگ حفظ محیط زیست تمام آگاهی، باورها و ارزش‌ها را در رابطه با محیط زیست در برمی‌گیرد. فرهنگ حفظ محیط زیست درست رفتار کردن را می‌آموزد. اگر فردی به بینش صحیحی از شیوه رفتار و ضرور و زیان خود و جامعه اش برسد و به درستی تشخیص دهد که مطلوب ترین عمل کدام است، آنگاه سلامت فرهنگی و اجتماعی در جامعه را می‌توان دید (مهدوی و وزیری، ۱۳۸۹).

محدودیت‌های شناختی برای درک تخریب زیست محیطی شامل تعهد عاطفی و تمایل ما به عمل است. درگیری عاطفی حدودی است که ما براساس آن با جهان طبیعی رابطه احساسی داریم. این پیوند عاطفی برای شکل گیری باورها، ارزش‌ها و نگرش‌هایمان نسبت به محیط زیست اهمیت زیادی دارد. علاوه بر این، درگیری عاطفی به عنوان توانایی برای داشتن واکنش عاطفی در زمان مواجهه با تخریب زیست محیطی مطرح می‌شود. این یعنی نوعی سرمایه گذاری عاطفی درباره مسئله. اما سؤال اینجاست چرا برخی نگران هستند و برخی نه؟ پاسخ به این سوال منوط به چند عامل است: ۱. عدم سرمایه گذاری عاطفی که شامل فقدان دانش یا آگاهی است و یا اینکه فرد در برابر اطلاعات غیر تطبیقی مقاومت می‌کند. ۲. فرض بر این است زمانی که ما تخریب زیست محیطی را مستقیماً تجربه می‌کنیم واکنش نیرومند تری نسبت به آن خواهیم داشت. همچنین، انکار مسئله، فاصله عقلائی، بی‌تفاوتی و نیز محول کردن وظیفه خود به دیگران از ابزارهای کاهش احساس گناه، ترس و نگرانی در افراد است که مانع از درک عاطفی مسائل زیست محیطی می‌شود (کولوموس و آیزن، ۲۰۰۲).

ارزش‌ها مسئول شکل دهی انگیزه‌های ذاتی ما هستند. اینکه چه چیزی ارزش‌های ما را شکل می‌دهد سوال پیچیده‌ای است ارزش‌های شخص بیشتر از نظام‌های خرد تاثیر می‌پذیرد. نظام‌های خرد شامل شبکه اجتماعی خانواده، همسایه‌ها و غیره است. ارزش‌ها تا حدی نیز از سیستم‌های بیرونی مانند رسانه‌ها و سازمان سیاسی تاثیر می‌پذیرد. همچنین تاثیر نظام‌های کلان هم مهم است مانند

پیشینه تحقیق

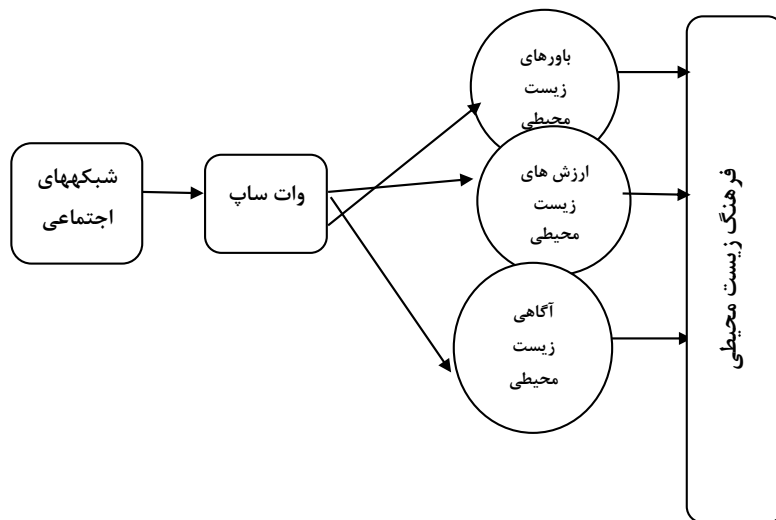
پژوهش‌های در این راستا انجام شد که می‌توان به مواردی چون پژوهش رضایی و شبیری (۱۳۹۳) با عنوان "بررسی رابطه میزان استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات (با تاکید بر اینترنت) و آگاهی، نگرش و رفتارهای محیط‌زیستی دانشجویان" اشاره کرد که نتایج آن این چنین حاصل شده است. بین آگاهی محیط زیستی با میزان استفاده از اینترنت رابطه معناداری وجود دارد و میان نگرش و رفتارهای محیط زیستی دانشجویان با میزان استفاده آنها از اینترنت ارتباط معنی داری حاصل نشد. بین میزان استفاده از سایت‌های اینترنتی محیط زیستی و آگاهی، نگرش و رفتارهای محیط زیستی دانشجویان نیز ارتباط معنی داری به دست نیامد. پژوهش عدلی‌پور و همکارانش (۱۳۹۳) با عنوان «تأثیر شبکه اجتماعی فیس‌بوک بر هویت فرهنگی جوانان شهر اصفهان» حاکی از آن بود که بین مدت زمان عضویت، میزان استفاده و میزان مشارکت و فعالیت کاربران در فیس‌بوک و هویت فرهنگی کاربران رابطه معنادار معکوس و بین واقعی تلقی کردن محتوای مطالب فیس‌بوک و هویت فرهنگی کاربران رابطه معنادار مثبتی وجود دارد. یعنی هر چه مدت زمان عضویت، میزان استفاده و میزان فعالیت و مشارکت کاربران در فیس‌بوک از سوی کاربران افزایش پیدا می‌کند هویت فرهنگی کاربران ضعیف‌تر می‌شود. همچنین سیدان (۱۳۹۰) در پژوهشی به بررسی دیدگاه دبیران در مورد میزان امکان‌پذیری استفاده از فناوری‌های نوین در آموزش‌های زیست محیطی به دانش آموزان پرداخت که متغیرهای دانش و مهارت دیجیتال، دسترسی به محتوا، اعتقاد به اثربخشی آموزش‌های زیست محیطی، دسترسی به زیرساخت، عزم نظام آموزشی، پیچیدگی کار با فناوری‌های نوین، درک مفید بودن آموزش‌های زیست محیطی، زمان و وقت مورد نیاز؛ از جمله عوامل مؤثر در به‌کارگیری فناوری‌های نوین در آموزش‌های زیست محیطی محسوب می‌شوند.

رضایی و شبیری (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «رابطه استفاده از نرم‌افزارهای وایبر، لاین و اینستاگرام با سواد زیست‌محیطی دانشجویان» به آگاهی، نگرش و رفتارهای زیست محیطی دانشجویان دانشگاه پیام نور استان مرکزی و بررسی میزان تأثیر کاربرد فناوری‌های فوق پرداخت. بر اساس یافته‌های این پژوهش، نگرش و رفتار دانشجویان

بسترهای فرهنگی که فرد در آن زندگی می‌کند. یکی از راه‌های نشان دادن شکل‌گیری ارزش‌های زیست محیطی، بررسی تجربیات زندگی است که باورها و ارزش‌های محیط زیست گرایان فعال را شکل می‌دهد (احمدیان و همکاران، ۱۳۹۵).

در راستای گسترش چشمگیر فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در کلیه وجوه زندگی بشر، بی‌شک یکی از مهمترین وجوه تأثیرگذار بر فرایند دگردیسی جوامع، ظهور شبکه‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی به ویژه شبکه‌های نوظهور اجتماعی مجازی و اینترنتی است (جلالی، ۱۳۹۴: ۱۳۵). به عبارتی تولید شبکه‌های انسانی به شکل دیجیتالی نیز از عوامل مهم افزایش تعاملات مجازی بین افراد است. شبکه‌های اجتماعی، نسل جدیدی از وب سایت‌ها هستند که این روزها در کانون توجه کاربران شبکه جهانی اینترنت قرار گرفته است (محکم کار و همکاران، ۱۳۹۳). شبکه‌های اجتماعی جعبه ای با پتانسیل بالا هستند، که این ویژگی با موضوع محیط زیست مطابق است. از فرصت‌هایی که شبکه‌های اجتماعی و سایت‌های رسانه‌های اجتماعی ایجاد می‌کنند هنوز به طور کامل بهره‌برداری نشده است. از آنها می‌توان برای موارد چون ترویج عملکرد زیست محیطی، به اشتراک گذاشتن ایده از بهترین عملکردها، افزایش آگاهی درباره مسائل زیست محیطی و در دیگر راه‌های پیش‌بینی نشده استفاده نمود (مرکز جهانی مطالعات بشر دوستانه، ۲۰۱۳). این امر نیازمند عزم ملی و بین‌المللی برای تقویت فرهنگ حفاظت از محیط زیست در سطح اقشار مختلف جامعه می‌باشد (شبیری و میبودی، ۱۳۹۲).

اما چیزی که مورد سوال این پژوهش است تأثیر آموزش‌های زیست محیطی از طریق شبکه‌های اجتماعی در توسعه فرهنگ زیست محیطی به جامعه می‌باشد. لذا ضرورت ارائه آموزش‌های غیررسمی از طریق شبکه‌های اجتماعی در راستای حفاظت محیط زیست احساس می‌شود زیرا آموزش ریشه ای ترین و اساسی‌ترین شیوه برای تحقق عملی راهکارهای پیشنهادی در این زمینه است که همراه با ایجاد فرصت‌هایی در حمایت از یادگیری و کسب تجربیات زیست محیطی از طریق شبکه‌های اجتماعی می‌باشد.

شکل ۱. مدل نظری پژوهش

نتایج حاصل از مطالعه پیشینه نظری و تجربی نشان می‌دهد که فرهنگ زیست محیطی معلول عوامل متفاوتی است که بین خود این عوامل نیز ارتباط وجود دارد. براساس مطالب مطرح شده در بالا، می‌توان مدلی نظری ترسیم کرد که این امکان را فراهم می‌کند تا به بررسی فرهنگ زیست محیطی پرداخت. آگاهی زیست محیطی در نظریه کنش معقولانه آیزن و فیش بین (۱۹۷۵)، ارزش‌های زیست محیطی در مدل فیتکائو و کسل (۱۹۸۱)، باورهای زیست محیطی در مدل اولاندر و توجرسون (۱۹۹۵) است. البته این چارچوب نظری درک و شناخت کاملی از عوامل موثر بر فرهنگ زیست محیطی به دست نمی‌دهد، اما می‌تواند بخشی از این عوامل را شناسایی و تبیین کند. بنابراین می‌توان مدل نظری زیر را ارائه کرد.

فرضیه‌های پژوهش

۱. بین میزان استفاده معلمان از وات ساپ و فرهنگ زیست محیطی آنها رابطه معناداری وجود دارد.
۲. بین میزان فعالیت و مشارکت معلمان در استفاده از وات ساپ و فرهنگ زیست محیطی آنها رابطه معناداری وجود دارد.
۳. بین واقعی تلقی کردن محتوای وات ساپ از سوی معلمان و فرهنگ زیست محیطی آنها رابطه معناداری وجود دارد.

نسبت به آگاهی آنان سطح بالاتری را نشان می‌دهد. و ارتباط معنی داری بین استفاده از نرم‌افزارهای وایبر، لاین، اینستاگرام با آگاهی، نگرش و رفتارهای زیست محیطی دانشجویان به دست نیامد.

وتیرز کارپ (۱۹۹۶) در بررسی خود با عنوان «ارزش‌ها و تاثیرات آن بر رفتار زیست محیطی مسئولانه» به بررسی نقش ارزش‌های شخصی در حفاظت از محیط زیست در قالب رفتارهای مصرفی مسئولانه پرداخت. در این بررسی از طیف ارزش‌های شوارتز (۱۹۹۲) استفاده شده و رفتارها در سه بعد شهروندی زیست محیطی، فعال زیست محیطی و نیز مصرف کننده مسئول تعریف و نفر از دانشجویان رشته ۳۰۲ جامعه شناسی در دانشگاه واشنگتن در بهار ۱۹۹۳ در این بررسی حضور داشتند. برای تحلیل داده‌ها از تحلیل عامل استفاده شد. نتایج نشان داد که در بین ابعاد ارزش‌ها، برانگیختگی و استقلال اثر مثبتی بر سه بعد شهروندی زیست محیطی، مصرف کننده مسئول فعال محیط زیست داشت. ارزش جهان گرایی و خیرخواهی نیز اثر مثبتی بر چهار بعد رفتارهای مسئولانه زیست محیطی داشت. اما موفقیت و لذت طلبی و خودتوانمندی و تغییرپذیری هیچ اثری بر چهار بعد رفتاری نداشت. در مقابل خود خیرخواهی و همنوایی تاثیر منفی بر بعد فعال زیست محیطی داشت. یافته مهم این بررسی جهان گرایی و خیرخواهی و برانگیختگی و استقلال به عنوان پیش بینی کننده‌های مثبت سه بعد رفتار زیست محیطی بودند.

روش پژوهش

از آن جایی که شبکه‌های اجتماعی دارای تنوع زیاد در نرم افزارها می‌باشد با لحاظ کردن این نکته که دسترسی به کاربران متنوع و متفاوت شبکه اجتماعی و عضویت بیشتر افراد جامعه در بین انواع نرم افزارهای موجود در شبکه‌های اجتماعی، نرم افزاری مورد مطالعه قرار گرفت که مناسب تر و پربازده تر و دارای محبوبیت بین افراد جامعه باشد. در این پژوهش نرم افزار وات ساپ انتخاب شد. این پژوهش که کاربرد و بصورت پیمایشی می‌باشد از پرسشنامه اینترنتی استفاده برای سنجش استفاده نموده است. جمعیت آماری را معلمان ۱۹ منطقه آموزش و پرورش شهر تهران به تعداد ۳۶۸۶۷ نفر است. برای تعیین نمونه آماری ۳ منطقه از مناطق ۱۹ گانه آموزش و پرورش بصورت تصادفی (شمال، میانی و جنوب) انتخاب گردید. از مجموع معلمان شاغل در سه منطقه ۱، ۱۰ و ۱۷ به تعداد ۳۴۰ نفر به عنوان نمونه آماری برای پژوهش انتخاب شدند. برای سنجش میزان قابلیت اعتماد پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شده است. برای اکثر متغیرها میزان آلفا بیش از ۰/۷ دست آمد. برای بدست آوردن یافته‌های پژوهش از آزمون تالوندال، کای اسکوتر و مدل رگرسیون چند متغیره استفاده شد.

یافته‌های تحقیق

یافته‌های پژوهش در دو بخش توصیفی که به معرفی پاسخ گویان و بخش استنباطی که به آزمون فرضیات تحقیق پرداخته است.

جدول ۱. توزیع فراوانی پاسخ گویان بر حسب جنسیت، مدرک

تحصیلی و تدریس مقطع تحصیلی

متغیر	فراوانی	درصد	مجموع
جنسیت	زن	۲۴۲	۳۴۰
	مرد	۹۸	
مدرک تحصیلی	دیپلم	۱۱	۳۴۰
	کاردانی	۱۸	
	کارشناسی	۲۵۹	
	کارشناسی ارشد	۵۲	
	دکتری	۰	
مدرس دوره تحصیلی	ابتدایی	۷۱	۳۴۰
	متوسطه اول	۱۸۶	
	متوسطه دوم	۸۳	

جدول ۱ نشان می‌دهد که بیشترین میزان پاسخگویان پژوهش را معلمان زن تشکیل می‌دهند. که بین آنها بیشترین افراد دارای مدرک کارشناسی و پس از آن مدرک کارشناسی ارشد با ۱۵/۲۹ درصد تشکیل می‌دهند. بیشترین حجم نمونه معلمانی می‌باشند که در دوره متوسطه اول تدریس می‌کنند.

جدول ۲. توصیف باروها، ارزش و آگاهی زیست محیطی افراد و شاخص های آن بر حسب فراوانی و درصد

آگاهی	ارزش	باروها	فراوانی	درصد
خیلی کم	۰	۲	فراوانی	۰/۲۹
	۰/۰	۰/۵۸	درصد	۰/۲۹
کم	۳۱	۲۶	فراوانی	۹۸
	۹/۱۱	۷/۶۴	درصد	۲۸/۸۲
متوسط	۱۳۸	۱۰۱	فراوانی	۱۷۲
	۴۰/۵۸	۲۹/۷۰	درصد	۵۰/۵۸
زیاد	۱۲۷	۱۴۶	فراوانی	۵۴
	۳۷/۳۵	۴۲/۹۴	درصد	۱۵/۸۸
خیلی زیاد	۴۴	۶۵	فراوانی	۱۵
	۱۲/۹۴	۱۹/۱۱	درصد	۴/۴۱
کل	۳۴۰	۳۴۰	فراوانی	۳۴۰
	۱۰۰	۱۰۰	درصد	۱۰۰

بر اساس جدول شماره ۲ بیشترین توزیع باورهای زیست محیطی پاسخگویان مربوط به سطح زیاد (۴۲/۹۴) و کمترین میزان مربوط به سطح خیلی کم (۰/۵۸) است. در متغیر مربوط به ارزش‌های زیست محیطی بیشترین میزان مربوط به سطح متوسط (۴۰/۵۸) و کمترین میزان مربوط به سطح خیلی کم که فراوانی آن صفر است، می‌باشد. در آخرین متغیر، آگاهی زیست محیطی بیشترین توزیع مربوط به سطح متوسط (۵۰/۵۸) است و کمترین توزیع به سطح خیلی کم با ۰/۲۹ درصد تعیین شده است.

طبق فرضیه اول پژوهش، بین میزان استفاده معلمان از وات ساپ و فرهنگ زیست محیطی آنها رابطه معناداری وجود دارد. برای آزمون این فرضیه از آزمون تاو کندال استفاده می‌کنیم. در جدول ۳ در هر مورد مقدار آماره آزمون و سطح معناداری نشان داده شده است. همان طور که مشاهده می‌شود بین میزان استفاده از شبکه اجتماعی وات

ساپ و فرهنگ زیست محیطی کاربران رابطه معناداری وجود دارد. بنابراین فرضیه دوم پژوهش با سطح اطمینان ۹۵ درصد و سطح معناداری ۰/۰۵ تأیید می‌شود.

جدول ۳. بررسی رابطه میزان استفاده از شبکه اجتماعی وات

ساپ و فرهنگ زیست محیطی

متغیر	مقدار	سطح معناداری	تعداد نمونه	آزمون فرضیه
میزان استفاده از وات ساپ و فرهنگ زیست محیطی	-۰/۰۶۲	۰/۰۵	۳۴۰	تایید فرضیه

فرضیه دوم پژوهش که به رابطه معناداری بین میزان مشارکت و فعال بودن معلمان در استفاده از وات ساپ و فرهنگ زیست محیطی آنها می‌پردازد. برای آزمون این فرضیه از آزمون تاو-کندال b استفاده شد در جدول شماره ۴ قدر آماره آزمون و سطح معناداری نشان داده شده است. همان طور که مشاهده می‌شود، بین میزان استفاده از شبکه اجتماعی وات ساپ و فرهنگ زیست محیطی معلمان رابطه معناداری وجود ندارد. البته فرضیه دوم پژوهش با سطح اطمینان ۹۴ درصد و سطح معناداری ۰/۰۶ تأیید می‌شود. با در نظر گرفتن این سطح معناداری، می‌توان نتیجه گرفت که با افزایش میزان مشارکت و فعالیت معلمان در وات ساپ، فرهنگ زیست محیطی آنها تضعیف می‌شود.

جدول ۴. بررسی میزان فعالیت و مشارکت معلمان از شبکه

اجتماعی وات ساپ و فرهنگ زیست محیطی

متغیر	مقدار	سطح معناداری	تعداد نمونه	آزمون فرضیه
میزان فعالیت و مشارکت معلمان در وات ساپ و فرهنگ زیست محیطی	-۰/۰۴۳	۰/۰۶	۳۴۰	رد فرضیه

فرضیه سوم پژوهش، بین واقعی تلقی کردن محتوای وات ساپ از سوی معلمان و فرهنگ زیست محیطی آنها رابطه معناداری وجود دارد. برای آزمون این فرضیه از آزمون تاو -کندال b استفاده شده است. در جدول ۵ آزمون و سطح معناداری نشان داده شده است. همان طور که مشاهده می‌شود، بین واقعی تلقی کردن محتوای شبکه اجتماعی وات ساپ و فرهنگ زیست محیطی معلمان رابطه

معناداری وجود دارد و با افزایش واقعی تلقی کردن محتوای مطالب ارائه شده در وات ساپ، فرهنگ زیست محیطی معلمان تقویت می‌شود. بنابراین فرضیه سوم پژوهش با سطح اطمینان ۹۹ درصد و سطح معناداری ۰/۰۱ تأیید می‌شود.

جدول ۵. بررسی رابطه واقعی تلقی کردن محتوای شبکه

اجتماعی وات ساپ و فرهنگ زیست محیطی

متغیر	مقدار	سطح معناداری	تعداد نمونه	آزمون فرضیه
واقعی تلقی کردن محتوای در وات ساپ و فرهنگ زیست محیطی	۰/۱۲۱	۰/۰۱	۳۴۰	تایید فرضیه

در جدول شماره ۶ به شاخص‌ها و ابعاد فرهنگ زیست محیطی در ارتباط با شبکه اجتماعی وات ساپ اشاره شده است. بر اساس نتایج تحلیل‌های دو متغیری که در این جدول آمده است، می‌توان گفت که در میان ابعاد فرهنگ زیست محیطی، وات ساپ بیشترین تأثیر را بر ابعاد ارزش و آگاهی و کمترین تأثیر را بر باورها داشته است. بنابراین می‌توان گفت کمترین احساس تعلق خاطر معلمان نسبت به ابعاد ارزش و آگاهی فرهنگ زیست محیطی ابراز شده است. همچنین بیشترین گرایش و تعلق خاطر جوانان نسبت به بعد باورهای فرهنگ زیست محیطی، در تعامل با وات ساپ است.

جدول ۶. سنجش رابطه ابعاد فرهنگ زیست محیطی با تعامل

در شبکه اجتماعی وات ساپ

ابعاد فرهنگ زیست محیطی	تعامل در شبکه اجتماعی وات ساپ		
	مقدار کندال	گاما	کای اسکوتر
باورها	-۰/۰۵۹	۰/۰۹۰	۱۴/۹۵۰
ارزش‌ها	-۰/۱۳۰	-۰/۳۲۰	۱۴/۰۸۰
آگاهی	-۰/۱۳۵	۰/۲۴۰	۱۵/۱۸۰

به منظور مشخص شدن سهم تأثیر هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته به تحلیل رگرسیونی پرداخته می‌شود.

سیدمحمد شبیری: رابطه استفاده از نرم‌افزار وات ساپ با ارتقای فرهنگ محیط زیستی معلمان

جدول ۷. مدل رگرسیونی چند متغیره فرهنگ زیست محیطی معلمان

متغیرها	ضرایب غیراستاندارد		ضرایب استاندارد	مقدار t	سطح معنادار
	B	خطا استاندارد			
میزان استفاده	۰/۰۶۰	-	-۰/۰۵۰	-۰/۱۱۶	۰/۸۶۸
مشارکت و فعال بودن معلمان	۰/۰۲۰	-	۰/۰۲۳	۰/۲۴۵	۰/۸۰۷
واقعی تلقی کردن	۰/۲۰۹	-	-۰/۱۸۶	-۳/۸۶۵	۰/۰۰۰

شکل‌های گوناگون استفاده کند (تولایی و همکاران، ۱۳۹۶). وجود شبکه اجتماعی نیز یکی از موضوعات مهم و گسترده در فضای ارتباطات است که امروزه بسیاری از افراد در زمینه‌های گوناگون از آن استفاده می‌کنند. شبکه اجتماعی وات ساپ در بین شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده، محبوبیت خاصی بین مردم ایران دارد. بکارگیری از این شبکه اجتماعی برای توسعه فرهنگ محیط زیستی و سمت و سو دادن بر ارزشها، باورها و آگاهی زیست محیطی مردم استفاده نمود. واقعیت این است که ریشه اصلی بحران‌های زیست محیطی در زمان حاضر را باید در نگاه و تفسیر فرهنگی بشر از محیط زیست طبیعی جستجو کرد، از این رو دیدگاه جدید در پایداری باید علاوه بر عوامل فنی، متوجه انسان و ابعاد فرهنگی باشد (محقق داماد، ۱۳۸۰)

در این پژوهش تلاش شد تا رابطه استفاده از نرم‌افزار وات ساپ با ارتقای فرهنگ محیط زیستی معلمان مورد بررسی قرار گیرد و نقش شبکه اجتماعی وات ساپ در میزان ارتقای فرهنگ زیست محیطی مورد توجه قرار گیرد. نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان می‌دهد که در زمینه تأثیر و پیامدهای شبکه اجتماعی وات ساپ بر روی فرهنگ زیست محیطی می‌توان گفت که بین میزان استفاده از وات ساپ رابطه معنادار معکوس و بین واقعی تلقی کردن محتوای شبکه اجتماعی وات ساپ و فرهنگ زیست محیطی معلمان رابطه معنادار مثبتی وجود دارد؛ یعنی هرچه میزان استفاده از وات ساپ افزایش پیدا کند، فرهنگ زیست محیطی معلمان ضعیف تر می‌شود. وجود رابطه معکوس و معنادار فرهنگ زیست محیطی با تعامل در وات ساپ نشان می‌دهد که متناسب با افزایش میزان استفاده در این شبکه در میان معلمان، شناسه‌ها و مؤلفه‌های فرهنگ زیست محیطی دستخوش دگرگونی می‌شود و احساس تعلق خاطر به شاخص‌های فرهنگ زیست محیطی، ماهیتی انتخابی به خود می‌گیرد؛ در نتیجه آن برخی از ابعاد فرهنگ زیست محیطی تضعیف می‌گردد.

در تحلیل نقش شبکه‌های اجتماعی همچون وات ساپ در تضعیف فرهنگ زیست محیطی باید گفت در جامعه ما از اینترنت، شبکه‌های اجتماعی مجازی و ماهواره اکثراً به صورت منطقی استفاده نمی‌شود و این رسانه‌ها و امکانات اطلاعاتی و ارتباطاتی، بیشتر مروج فرهنگ مادی نگر، لذت جو و فردگرایانه غربی هستند، همچنین تعامل در فضای

آماره‌های موجود در جدول فوق نشان می‌دهند که متغیر واقعی تلقی کردن محتوای شبکه‌های اجتماعی وات ساپ با بتای ۱۸ درصد بیشتر از سایر متغیرهای مستقل دیگر بر فرهنگ زیست محیطی معلمان تأثیر می‌گذارد. جهت تأثیر این متغیر نیز منفی است و این مطلب را نشان می‌دهد که با افزایش میزان واقعی تلقی کردن محتوای وات ساپ از سوی معلمان، میزان فرهنگ زیست محیطی آنها نیز تضعیف می‌شود. متغیرهای میزان استفاده با بتای ۵ درصد، مشارکت و فعال بودن معلمان با بتای همچنین ۲ درصد به ترتیب بر فرهنگ زیست محیطی معلمان تأثیر دارند.

نتیجه‌گیری و بحث

حفاظت از محیط زیست به آحاد جامعه وابسته است و طرز تلقی از ارزش‌ها، بارو و آگاهی افراد بر نوع رفتار با محیط زیست تأثیر می‌گذارد. امروزه، وخامت بحران‌های محیطی زیست تا حدی است که حیات انسان و سایر موجودات بر کره خاکی را به مخاطره تحلیل انداخته است. به طوری که توسعه و ارتقای فرهنگی زیست محیطی از ضروریات، حفاظت و بهره برداری از محیط زیست محسوب می‌گردد. امروزه ارتباطات نقش تعیین کننده ای در فرهنگ و شکل دهی نگرش و رفتار ایفا می‌کند. ظهور ارتباطات، درچه جدیدی فراروی جهان گشوده و بر جنبه‌های گوناگون زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها تأثیر گذاشته است. انسان تلاش می‌کند با افزایش دانش خود در این زمینه از آن به

مجازی تأثیر دوگانه ای بر ابعاد فرهنگی معلمان دارد؛ به طوری که با افزایش دسترسی و بهره مندی از مجاری نوین اطلاعاتی و ارتباطی و افزایش مدت زمان استفاده و نوع مصرف به دلیل تأثیرپذیری افق ذهنی و بینشی و ارتقا و گسترش جهت گیری‌های شناختی، عاطفی و عملی از شدت ابعاد پیامدی و تجربی کاسته می‌شود.

منابع

تولایی، روح اله. صباغی، زهرا. نضافتی، نوید. (۱۳۹۶). شناسایی و تحلیل فرصتها و تهدیدهای شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی؛ مورد مطالعه، دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی، فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، سال ۱۰، شماره ۳، ۱۷۵-۱۵۳.

احمدیان، داریوش. حقیقتیان، منصور. (۱۳۹۵). تحلیل جامعه شناختی نقش عوامل فرهنگی بر رفتارهای زیست محیطی شهری مورد مطالعه (شهروندان شهر کرمانشاه)، مطالعات جامعه شناختی شهری، سال ۶، شماره ۱۸، ۷۶-۵۱.

ادهمی، عبدالرضا و اکبرزاده، الهام. (۱۳۹۰). بررسی عوامل فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط زیست شهر تهران (مطالعه موردی مناطق ۵ و ۱۸)، مجله تخصصی جامعه شناسی، سال اول، شماره ۱، ۳۸-۶۲.

جلالی، سید عرفان. (۱۳۹۴). انسان آنلاین، چاپ اول، تهران: انتشارات مشق شب.

رضائی، مهدیه، شبیری، سید محمد (۱۳۹۴)، رابطه استفاده از نرم افزارهای وایبر، لاین و اینستاگرام با سواد محیط‌زیستی دانشجویان، فصلنامه فناوری آموزش، دوره ۹، شماره ۴، ص ۲۸۳-۲۷۳.

رضائی، مهدیه، شبیری، سید محمد (۱۳۹۳)، رابطه میزان استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات (با تأکید بر اینترنت) با سواد محیط‌زیستی دانشجویان، دوره ۱۲، شماره ۴ (۳۱-پیاپی ۴۲)، ص ۴۰-۵۸.

سیدان، ندا (۱۳۹۰)، بررسی دیدگاه دبیران درمورد میزان امکان‌پذیری استفاده از فناوری‌های نوین در آموزش‌های زیست محیطی به دانش آموزان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران.

شبیری، سید محمد. میبودی، حسین. (۱۳۹۲)، ارزیابی آموزش محیط زیست در ایران و ارائه پیشنهاداتی برای بهبود وضعیت موجود، فصلنامه علوم محیطی، دوره ۱۱، شماره ۱، ۱۱۹-۱۳۰.

عدلی پور، صمد. قاسمی، وحید. میرمحمدتبار، سید احمد. (۱۳۹۳). تأثیر شبکه اجتماعی فیس‌بوک بر هویت فرهنگی جوانان شهر اصفهان، فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، دوره ۷، شماره ۱، ۲۸-۱.

قاسمی، رامین. جهان، جواد. (۱۳۹۶). بررسی جایگاه مولفه های اصلی آموزش محیط زیست در کتب مطالعات اجتماعی و علوم تجربی پایه پنجم دوره ابتدایی، رویکردهای پژوهشی در علوم اجتماعی، سال ۳، شماره ۱۰، ۲۳۳-۲۲۲.

محسنی تبریزی، علیرضا. (۱۳۸۱). آسیب شناسی اجتماعی جوانان بررسی انزوای ارزشی (بیگانگی فرهنگی) و مشارکت فرهنگی در محیط‌های دانشجویی کشور، سمینار ارائه نتایج طرح نیازسنجی نیروی انسانی متخصص، ۲۱ و ۲۲ خرداد، ۱-۱۲.

محکم کار، ایمان. حلاج، محمد مهدی. (۱۳۹۳). شبکه‌های اجتماعی به دنبال چه هستند؟، فصلنامه دانش انتظامی خراسان شمالی، سال ۱، شماره ۲، ۸۷-۱۰۸.

مهدوی، سید محمد صادق. وزیری، رویا. (۱۳۸۹). بررسی عواملی اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر نگرش محیط زیستی دانشجویان علوم و تحقیقات در سال ۱۳۸۸، فصلنامه پژوهش اجتماعی، سال ۳، شماره ۷، ۴۸-۱۹.

وحید، فریدون. جعفری نیا، غلامرضا. افروز، صدیقه. (۱۳۹۶). بررسی رابطه فعالیت اجتماعی با رفتار محیط زیستی (مورد مطالعه: ساکنان شهر تهران)، فصلنامه آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، سال ۵، شماره ۴، ۱۱۳-۱۲۵.

همتی، زهرا. شبیری، سید محمد. (۱۳۹۴). تحلیلی بر مولفه‌های ارتقای فرهنگ محیط زیستی مطالعه موردی: شهروندان شهر شیراز، دوره ۸، شماره ۴، ۱۹۷-۲۱۵.

محقق داماد، مصطفی. (۱۳۸۰). الهیات محیط زیست، نامه فرهنگستان علوم، سال ۶، شماره ۱۷، ۷-۳۰.

on the promotion of environmental culture, which was surveyed and selected by random sampling from 19 educational districts of Tehran. Three of the 340 teachers were selected for statistical sample size. In this research, an Internet questionnaire was used which individuals were assessed using the content provided in environmental education. To obtain the research findings, T-test, Chi-square and multivariate regression models were used. The results of the research show that there is a significant positive correlation between the amount of use and the amount of participation and activity of teachers in the use of WhatsApp, the inverse relationship between the true perception of WhatsApp content and the environmental culture of teachers. That is, the greater the use and involvement of teachers in the use of WhatsApp will diminish the cultural prominence of their environment. The findings also point to the fact that teachers use WhatsApp to suit their cultural needs.

Key word: social network, WhatsApp, Environmental culture.

Kollmuss, A. and Agyeman J. (2002). Minding the gap: why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior?, *Journal of environmental education research*, 8(3): 2002.

Karp Gutierrez, D. (1996). Values and their effects on pro-environmental behavior, *Environment and behavior*, 29(1): 111-133.

Fishbein, M. & Ajzen, I. (1975) *Belief, Attitude, Intention, and Behavior: an introduction to theory and research* (Reading, MA, Addison-Wesley).

Fietkau, H. J. & Kessel, H. (1981). *Umweltlernen: Veraenderungsmoeglichkeiten des Umweltbewusstseins. Modell-Erfahrungen* (Koenigstein, Hain).

Ölander, F., & Thøgersen, J. (1995). Understanding consumer behavior as a prerequisite for environmental protection. *Journal of Consumer Policy*, 18, 345-385.

The Humanitarian Center, *Environmental Handbook*, July 2013.

Abstract

Social networking today is an important factor in influencing public opinion and directing social cultures. Despite the many environmental crises around the world, environmental issues have more socio-cultural content than they are technical. Therefore, the ultimate goal of environmental protection in relation to the social environment is the development and increase of environmental awareness at the community level and the strengthening of the environmental culture at various levels of implementation. Accordingly, the main purpose of this study was to investigate the effect of WhatsApp social network